

PSYCHOTERAPIE

PRAXE – INSPIRACE – KONFRONTACE

PSYCHOTERAPIE – 3. ročník, 2009, číslo 3–4

Vychází čtvrtletně.

Časopis byl založen v září 1990 pod názvem Konfrontace.

Do prosince 2006 vyšlo 66 čísel (17 ročníků).

Vychází na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity
(<http://psychoterapie.fss.muni.cz>)

THE EMBODIED MIND

(VI. mezinárodní konference **Pesso Boyden psychomotorické terapie**, Amsterdam – Bergen, 4.–7. 6. 2009)

Jan Šířinek

Otevírání nových prostorů v psychoterapii nestagnuje – začátkem června se o tom mohl přesvědčit každý z rekordních, téměř 120 účastníků konference „The embodied mind“, konané počátkem června v Amsterdamu a v Bergenu, malém městečku v krásném prostředí uprostřed lesa, nedaleko moře. Holandsko je zemí PBSP zaslíbenou. Bylo to zde, kde se Pesso Boyden terapie začala v 70. letech šířit. Dnes se zde nachází největší a pravděpodobně nejlépe organizovaná komunita. Početné zastoupení hostitelské země bylo tedy očekávanou samozřejmostí. Skutečným povzbuzením však byla celá atmosféra a organizační styl konference, dýchající kromě vysoké úrovně odborných diskusí čímsi navíc: vytrženým vkusem, neokázalostí a vtípem – pro mne neklamné svědectví o tom, že PBSP dokázala v průběhu desetiletí přitáhnout pozornost a ovlivnit kariéru odborníků se širokým kulturním rozhledem a hlubokým vzděláním. Kromě Holanďanů zde bylo nejvíce Američanů a Němců, dále byly zastoupeny Velká Británie, Izrael, Norsko, Belgie a Rakousko. Z České republiky byla kromě autora sdělení přítomna Petra Vrtbovská, která pronesla přednášku (viz níže). Program tří konferenčních dnů zahrnoval šest hlavních přednášek ve dvou dopoledních plenárních schůzích, odpoledne a večery vyplnilo na dvě desítky specializovaných workshopů, zpráv o výzkumech a organizačních schůzek. V první hlavní přednášce „Philosophy of Mind and Body“ filosof Fred Keijzer de facto rozvinul samotný název konference, když poskytl historický přehled náhledů na *mind–body* problém ve filosofii a načrtl cesty, kterými se tělesné a psychické, Descartem od sebe vzájemně „osvobozené“ v lidském chápání znovu pokouší sblížit a prolnout. Ačkoliv Descar-

Albert Pesso a Diane Boyden-Pesso na konferenci.

tem formulované „odtělení“ duše je již teoreticky passé a v určitých kruzích je velmi módní o tom tak mluvit, pro člověka masírovaného produkty současné, stále převážně mechanistické civilizace, je vlastně velmi obtížné, leckdy nemožné představit si cokoliv jiného než onu starou, dobrou dualitu. Tedy „objektivní skutečnost na straně jedné a „pouhou subjektivitu“ na straně druhé. V tomto kontextu vyvstala pessovská myšlenka dodatečného dozrávání ega s pomocí vytváření arteficiální senzomotorické paměti, jakéhosi stroje času v jádru tělové zkušenosti, jako velmi svěží prostředek rozvoje zdravějších představ o považe psychického a fyzického.

Téma *mind – body* lze nejsrozumitelněji uchopit v podmínkách zjevné patologie. Psychiatr Johan A. den Boer shrnul v přednášce „Vzpomínky na trauma jsou v těle“ neurofyziologické poznatky o následcích traumatických zážitků. Přidal empirický materiál dokládající neurologické změny v mozku vlivem hrubě nevhodných podmínek pro vývoj dítěte. Třetí přednáška Jana van Hooffa byla etopsychologická, s úvahami o zdůvodnitelnosti altruismu z hlediska prin-

cipu boje o přežití. Terén odborné diskuse o psychologickém vývoji dítěte připomíná v mnohém cestu na Mount Everest dnešních dnů: Otisky legendárních poutí skutečných průkopníků – objevitelů jsou dnes zasypány stopami turistů, kteří již vědí, kudy se chodí, možnosti nikterak neposouvají, ale pozůstatků své návštěvy velehor zanechávají mnoho. V tomto smyslu je rovněž literární prostor pojednávající o dětském vývoji znepráhledněn, leckdy přímo zanesen zplodinami citačních zvyklostí, jimiž si autoři zjednáávají právo být slyšeni. Albert Pessa buduje svůj psychotherapeutický systém důsledně po svém. Za jediný a výlučný zdroj informací označuje pozorování lidského těla v pohybu, ve výrazu, v emoční reaktivitě. Jakživ jsem z jeho úst neslyšel vyslovit jméno jediného předchůdce či inspirátora, jediné terminologické porovnání. Výjimkou je Sigmund Freud, kterého ovšem používá spíše pro ilustraci, nikoliv jako odkaz. Pessa je dost možná typem badatele, jehož mysl, soustředěnou na klinickou empirii, úmorné přehrabování otisků a napodobenin cizích myšlenek, spíše ruší než obohacuje. Každopádně, ze svého specifického úhlu pohledu vytvořil teorii nebývale konzistentní a srozumitelnou. Není eklektikem, jeho dílo je originálem zpracování vývojového tématu, s dosud neobjevenou kapacitou syntetizovat v sobě různorodé koncepce. Úkol tuto kapacitu objevit a popsat přenechal ovšem svým následovníkům. Petra Vrtbovská, česká zástupkyně, vystoupila na konferenci právě s takovým komparativním příspěvkem: Pessovské téma „místa ve světě“ v kontextu Bowlbyho konceptu přímknutí. Díky zjevné erudici v obou přístupech i neotřelému, vtípnému zpracování, vynikly velmi plasticky průniky obou světů, lišící se pouze terminologicky, jakož i skutečné rozdíly, implikující různé intervenční postupy. Vrtbovská sklídila mimořádný ohlas a je škoda, že navzdory svým odvážným a úspěšným aktivitám (viz nedávno vydaná první česká monografie PBSP) zůstává v rámci tuzemské komunity

solitérkou. Absolvovala výcvik v USA, nikoliv v ČR, delší dobu pobývala ve světě. Příznačné je, že ačkoliv v zahraničí je nepochybně viděna jako významná PBSP představitelka své země, v ČR ji mezi kolegy téměř nikdo nezná.

Poučené srovnávací sondy a studie jsou prospěšné. Teprve hluboká znalost rozdílů v myšlenkových kořenech jednotlivých přístupů totiž umožňuje rozpoznat prostor pro plodnou syntézu směrů. Pojem „syntéza“ bych zde rád uvedl do protikladu k často slychané, avšak intelektuálně lenivé představě, že v současnosti se vývoj v psychoterapii ubírá jen a pouze k jakémusi nediferencovanému eklektismu a že je to tak správně. Přejde mi to spíše jako Mc Donaldizace psychoterapie než syntéza. V Čechách dobře známý šéf trenérského týmu, profesor psychiatrie Lowijs Perquin, vystoupil na závěr s přehledem historického vývoje PBSP. Vždy brilantní a imponující Holanďan provázel Alberta Pessa od jeho „vyloštění“ v Evropě počátkem 70. let. Je jeho nejbližším spolupracovníkem a zároveň jakýmsi recenzentem jeho myšlenek. Má lví podíl na metodickém rozpracování tréninku, jehož úroveň je z mnoha stran hodnocena jako vynikající. Perquinův výstup vyvolal velmi bouřlivou, kontraverzní odezvu. Jemně ironický tón, který nasadil, nemohl nevyvolat obraz otcovsko – synovského pnutí, které mezi oběma muži během desetiletí vzniklo. Soudě dle mohutné kuloárové kritiky, kterou sklídil, zašel v sarkasmech vůči Albertu Pessovi dosti daleko.

O co šlo? Perquin v podstatě problematizoval Pessovu obecnou tendenci, obzvláště výraznou v posledních letech, a to posouvat metodu od zjevného bodyworku, tedy pohybů těla, lidských doteků, vyjadřování emocí a hraní rolí, k introvertnější symbolizaci významů a jejich virtualizaci. Jakoby tím metoda podle Perquina mířila tam, kde nechce být. „Nebudeme mít nakonec bodywork bez těla?“ ptal se závěrem. Pro mne osobně bylo poučné i zábavné sly-

šet, jaká byla PBSP dříve divočina. A mít možnost porovnat to s tím, kde jsme dnes. Bylo to poučné, nikoli problematické. Otázky jsem si položil takto: Je vůbec možné praktikovat jakoukoliv psychoterapii bez těla? Lze při práci s emocionálními významy tělo vynechat? Není tradiční dělení na verbální postupy a bodywork překonané? Není méně nápadná a tišší podoba dnešní PBSP právě projevem hlubšího postižení “the embodied mind“? Nevystíhovala by situaci lépe polarita explicitní versus implicitní bodywork? Odpolední workshopy znamenaly přehlíd-

ku různých aspektů terénní PBSP práce (párová PBSP, dynamika v PBSP skupině, individuální dlouhodobá PBSP terapie, PBSP přístup ke snům, atd.) Mrzutý byl jen paralelní průběh akcí, a tudíž možnost zhlédnout jen zlomek nabízeného. V poslední den konference se podařilo připojit ČR k mezinárodnímu networku PBSP, což bylo dobře načasováno vzhledem k nově vznikající české asociaci. Lze doufat, že tyto kroky napomohou postupnému plnému uznání PBSP v České republice.

Foto: autor